

ALENA BUREŠOVÁ, OLOMOUC

PROMĚNY ODKAZU FRANTIŠKA LÝSKA

Je to minulost, která překračuje hranici času a zrcadlí se v aktivitách dneška, nebo je to současnost, která nachází inspiraci v minulých událostech? Proč může některá osobnost zaštitit společenské akce a jiná své šířitele nenajde?

V oblasti festivalů – pro děti i pro dospělé – je k tomu dost příkladů, zvláště v posledních dvaceti letech, kdy s potřebou zviditelňování obcí je vítána aspoň trochu mediálně známá osoba. Jsou festivaly, které připomínají odkaz skladatelů či interpretů. Často přitom bývá zmíněno i pořadatelské působiště, v němž taková osobnost měla nebo má kontakty. Méně časté a ostatně i méně známé jsou periodické konference, orientované na vědeckou sféru. Zpravidla to bývá v jubilejních letech významných osobností z oblasti vědy a umění.

Z tohoto aspektu vykazuje pozoruhodnou invenci Nadační fond Františka Lýska v Brně. Už jeho vznik je specifický tím, že vznikl spontánně na sletu zpěváčků všech formací Lýskových sborů v roce 1994¹. Byli to lidé, dnes působící v různých profesích, kteří považovali za správné a potřebné podpořit „rozvoj dětské zpěvnosti a hudebnosti v hudební výchově na základních školách, podporovat další hudebně pedagogickou činnost rozvíjením dětské zpěvnosti a sborově pěvecké aktivity dětí a mládeže školního věku“.

Fond má své centrum na Základní škole v Kotlářské ulici, která byla řadu let i bázovou školou F. Lýska. Má své správce, čestné i výkonné předsednictvo z okruhu sbormistrů, skladatelů a muzikologů z celé republiky. Jeho předsedkyní je Mgr. Yvona Dvořáková, která na škole v Kotlářské učí a vede školní sbor.

První akce fondu byly také nejúžeji spjaty s potřebami a možnostmi školy. K pravidelným koncertům sboru během školního roku patří mnohé z cyklických akcí, které svým obsahem přesáhly působnost školy. V prostředí hudební se konaly např. cykly besed *Já – hudba – my*, v nichž se děti setkávaly s významnými osobnostmi, které mají vztah k sborovému umění. Besedy vedla doc. PhDr. Květuše Lepilová, CSc. V letech 1998 – 2002 se děti měly možnost seznámit se skladatelem Pavlem Blatným, v dvojdomé roli tam byl i prof. PhDr. Ctirad Kohoutek,

¹ Původně vznikla Nadace F. Lýska, kterou po změnách v zákonech bylo nutné v roce 1998 transformovat na Nadační fond.

CSc., prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc., Mgr. Evžen Zámečník, z interpretů doc. Lubomír Mátl, CSc., prof. Rudolf Bednatík, Jan Markvart, Jiří Klecker, sbormistři Milan Uherek, František Pospíšil, Ludmila Piknerová, PaedDr. Jan Prchal, tehdejší předsedkyně České hudební společnosti Míla Smetáčková, prof. Ing. Petr Vavřín, DrSc., rektor Vysokého učení technického v Brně. Ukázalo se, že děti dovedou nejen poslouchat, co jim někdo vypráví, ale také se dovedou zvědavě ptát, je-li jim věnována pozornost a čas.

Jiný cyklus seminářů pro dospělé účastníky (vesměs sbormistry dětských sborů) měl název *Děti potřebují hudbu a zpěv – Ve sbormistrovské dílně*. V letech 2002–2004 se konaly přednášky a praktické lekce k prohloubení sbormistrovské praxe. V roce 2002 k tématu Sbor a sbormistr byli přizváni prof. PhDr. Alena Burešová, CSc. a doc. Lubomír Mátl, CSc., o alternativách metodiky hudební výchovy mluvili PaedDr. Anna Velanová a PaedDr. Jan Prchal. Seminář muzitroniky vedl PaedDr. František Havelka, PhD. s Mgr. Yvonou Dvořákovou. V roce 2003 byly semináře zaměřeny na problematiku hlasové výchovy. O otázkách mutace a hlasové výchovy ve sboru hovořily Mgr. Zdenka Součková (demonstrace s členy Boni gaudentes) a doc. Dagmar Míčková. Seminář na téma Intonace – základ hudebně estetického zážitku vedl a demonstroval se svým sborem Ondrášek Mgr. Josef Zajíček.

Další cyklus besed přesáhl rámec školy a byl přenesen i do jiných sálů v Brně. Jeho název *Hudební talenty známé a dosud méně známé* upozornil na rodinné zázemí mnohých talentovaných hudebníků a na významnou roli pedagogů v podchycení a rozvoji schopností, a ovšem také na roli zpěvu v jejich vývoji. Večery uváděli členové Nadačního fondu F. Lyska. Jejich součástí byla koncertní vystoupení a besedy s účastníky. Dvouletý cyklus (2006 – 2007) otevřelo vystoupení členů opery Národního divadla v Brně, Jiřího Kleckera (někdejší člen Brněnského dětského sboru) a Yvony Jurčikové (bývalá členka šumperského sboru Motýli) s klavíristkou Jitkou Zejdovou². V dětské části účinkoval sbor Školka Kapelka ze ZŠ Kotlářská pod vedením Y. Dvořákové. Na besedě „Cimbál a můj svět“ hrál patnáctiletý žák ze školy na Kotlářské Andrej Estefániy a členové lašského souboru písní a tanců Ondřejnica pod vedením Mgr. Marie Matějové³. K tématu hudební režie mluvil dirigent a hudební režisér Aleš Podařil, hráli studenti z gymnázia Pavla Křížkovského⁴. Další večer byl věnován jubileu Pavla Blatného, kromě něho hráli a besedovali také Renata a Milan Bialasovi⁵. K době adventu⁶ se vázal koncert sborů – Školka Kapelka a capella Polyphonica Salesiana z Brna (Mgr. J. Pleská) a varhaník V. Bártek. K tématu Z rodinné dílny⁷ se sešla rodina Horkých.

² Pořad se konal v Domě pánů z Kunštátu v Brně 3.1.2006.

³ Tamtéž, 6.3.2006.

⁴ Termín: 2.4. 2006.

⁵ Termín: 3.5. 2006.

⁶ Termín 6.12 .2006.

⁷ Termín 14.5. 2007.

Mg.A Hana Horká (dříve Holišová), její manžel Jiří Horký, dcery Hana Holišová a Michaela Horká působí na divadelních a televizních scénách.

Jiným typem návaznosti se vyznačoval projekt *Tři koncerty* s podtitulem „Zpěv je nejkrásnější mluva“, který se uskutečnil ve dnech 18. – 20. ledna 2007 v prostředí Masarykovy univerzity a Vysokého učení technického. Programy byly zaměřeny k připomínce výročí Františka Lýska. Na tzv. matiné dětských sborů vystoupily sbory: Školka Kapelka (Y. Dvořáková), znojemský sbor Carmina Clara (L. Piknerová), karvinský Permoník (E. Šeinerová), komorní soubor Scholastici musici z Gymnázia Pavla Křížkovského a na varhany hrál prof. PhDr. Miloslav Buček, CSc. Následující koncert svým podtitulem „Zpívejte s námi“ připomněl stejnojmenný rozhlasový cyklus, v němž vystupoval Brněnský dětský sbor s F. Lýskem. Ovšem na tomto večeru vystoupily dva folklórní soubory – Ondřejnica a dívčí část brněnského souboru Javorník. Průvodní slovo měla PhDr. Marta Toncrová. Na třetím večeru uvedl prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc. Mátlův akademický sbor⁸ se sólisty Janem Markvartem, Jakubem Kleckrem, Markétou Mádlovou, s klavíristkou Dagmar Briškárovou.

Se jménem F. Lýska je spjata i *Cena Františka Lýska*, která představuje nejvyšší ocenění v oblasti dětské sborové tvorby, interpretace a činnosti podporující dětskou hudební tvořivost⁹. Dosud byla udělena jen sbormistrům. O udělení rozhoduje Unie českých pěveckých sborů, Nadace Český hudební fond a od roku 1997 se k udělování připojil také Lýskův nadační fond. Touto cenou bylo poctěno 34 sbormistrů našich předních dětských těles, a to: Milan a Jiřina Uherkovi (Severáček), Ivan Sedláček (Kantiléna Brno), Alois Motýl (Motýli Šumperk), Čestmír Stašek (Pražský dětský sbor, Dětský sbor Československého rozhlasu), Jaromír Richter (Červený květ, Ostravský dětský sbor), Jaroslav Dostalík (zejména Mladost Brno, Dětské sborové studio při LŠU J. Kvapila v Brně, Mladost v Praze – Západ, Primavera Brno), Jaroslav Cyrus (Jirkovský dětský sbor), Vladislav Souček (Dětský pěvecký sbor Radost Praha, Gaudium Praha), František Krahulec (Dětský sbor v Krčíně), Jiří Chvála (Kühnův dětský sbor), Jiří Štrunc (Karlovský dívčí sbor), Vlastislav Novák (Pardubický dětský sbor), Václav Štývar (Štývarův dětský sbor), Josef Baierl (Sušický dětský sbor), Eva Špriňarová (Kantiléna Hradec Králové), Josef Brabenec (Tachovský dětský sbor), Jaroslav Kepřta (Podorlický dětský sbor při ZŠ Jablonná nad Orlicí), Zdeňka Součková (Pueri gaudentes Praha, sbor Radost Praha, Gaudium Praha), Karel Košárek (Moravské děti – Holešov), Vlastimil Kobrle (Ústecký dětský sbor), Vladimír Frühauf (Dětský pěvecký sbor Hlásek Litoměřice, Sbor Máj Střední pedagogické školy Litoměřice), Václav Ptáček (Ondrášek v Novém Jičíně), Miluše Kleinová (gymnaziální sbory, Mladí madrigalisté Brno), Vlastimil Podlena (Dětský sbor při ZŠ Horní Jiřetín, Dětský sbor Meziboří), Milan Chromík (Ostravský dětský sbor), Jiří Skopal (Jitro Hradec Králové), Josef Zajíček (Ondrášek Nový Jičín),

⁸ Mátlův akademický sbor vznikl v roce 2001 u příležitosti oslav šedesátin Lubomíra Máta. Koncertuje pod jeho vedením v České republice i v zahraničí.

⁹ Cena F. Lýska je udělována od roku 1988.

manželé Václav a Alena Brádlovi (Jizerka v Semilech), Tomáš Motýl (Motýli Šumperk), Vítězslav Hergesel (Kvítek Dačice), Jan Štěpánek (Kroměřížský dětský sbor, Dívčí sbor při Střední pedagogické škole v Kroměříži).

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že ponejvíce byla Cena Františka Lýska udělena sbormistrům za dlouholetou úspěšnou činnost, v některých případech i za inspirativní a obětavou práci v oblasti dětského sborového pěveckví.

K jubileu 100.výročí narození F. Lýska v roce 2004 fond¹⁰ připravil *Mezinárodní festival dětských pěveckých sborů*, který byl součástí celostátního projektu Česká hudba 2004. Záměrem pořadatelů bylo zvýraznění odkazu F. Lýska i v mezinárodním měřítku, ale také reprezentace české tvorby v tomto žánru. I když akci zaštil tehdejší ministr kultury Pavel Dostál a primátor města Brna Petr Duchoň, a konečně i hlavní patron celého projektu, organizace UNESCO, spočívala celá příprava včetně propagačních materiálů na dobrovolných spolupracovnících.

Domácí i zahraniční sbory účinkovaly na festivalových koncertech v jedenácti městech ve dnech 15. – 19. června. Českou sborovou produkci zastoupily dětské sbory: Bonifantes (Pardubice), Boni discipuli (Brno), Comenius (Uherský Brod), Fordka (Telč), Iuvenes Laeti (Brno), Ostravský dětský sbor, Jitro (Hradec Králové), Kantiléna (Brno), Severáček (Liberec), Kühnův dětský sbor (Praha), Motýli (Šumperk), Pražský dětský sbor, Primavera (Brno), Školka – Kapelka (Brno), Ptáčci (Brno), Rosa (Brno), Scholastici musici (Brno), Slunko (Třebíč), Českolipský dětský sbor. Zahraniční účast byla rovněž reprezentativní - Dětský sbor televize a rozhlasu Petrohrad, Dětský sbor Bulharského národního rozhlasu Sofia, Bratislavský rozhlasový sbor, polský sbor Akord z Poznaně.

Součástí festivalu bylo i mezinárodní sympozium na téma *Horizonty dětského pěveckého umění v evropském dialogu*, na němž své příspěvky přednesli Mgr. Lucie Berná, Pavel Blatný, prof. PhDr. Miloslav Buček, CSc., prof. PhDr. Alena Burešová, CSc., prof. Stanislav Gribkov, prof. PhDr. Ctirad Kohoutek, CSc., PhDr. Judita Kučerová, doc.PhDr. Květuše Lepilová, CSc., Jaroslava Macková, Alois Motýl, prof. Christo Nedjalkov, prof. PhDr. Rudolf Pečman, DrSc., Míla Smetáčková, Čestmír Stašek, doc. Eva Šarayová, prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc., PhDr. Marta Toncrová, prof. PhDr.Luděk Zenkl, CSc.

Některé příspěvky z tohoto sympozia byly včleněny do sborníku *Musica viva in schola XIX*¹¹.

Celý festival byl ukončen koncertem bývalých členů Brněnského dětského sboru. Ředitelem festivalu byl Mgr. František Pospíšil, rovněž bývalý člen Brněnského dětského sboru.

Konferencí k jubileím Františka Lýska bylo ovšem více. Z těch posmrtných připomeňme ještě sborník *Musica viva in schola XII* (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 1995), zaměřený na osobnost učitele hudební výchovy

¹⁰ Na přípravách se podílela i Společnost Františka Lýska, kterou utvořili pouze bývalí členové Brněnského dětského sboru.

¹¹ *Musica viva in schola XIX*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Brno 2005. Editor Petr Hala.

se sedmi referáty z konference k 90. výročí narození F. Lýska, a sborník Česká hudba 2004, Osobnosti, instituce, vědecké, umělecké a hudebně pedagogické aktivity, Janáčkiana, Ostrava 2004 s pěti referáty věnovanými přímo osobnosti F. Lýska.

Zcela opomíjenou folkloristickou činnost Františka Lýska přiblížila reprezentativní edice jeho sběrů písňového repertoáru z terénu, kterou k vydání s titulem *František Lýsek: Písňe z Lašska* připravila Marta Toncrová (Brno 2004). Z celkového souhrnu cca 1.400 záznamů jich je v edici zpracováno 393. Je pozoruhodnou skutečností, že záznamy písní z této sbírky má ve svém repertoáru folklórní soubor Ondřejnica ze Staré Vsi nad Ondřejnicí. Soubor vydal i CD s těmito lašskými písněmi.

Oslavy stého výročí narození Františka Lýska se staly podnětem k formě nového festivalu *Poodří Františka Lýska*, v němž se sdružily obce, spjaté s životní poutí F. Lýska. Jde o Proskovice (rodná obec), Jistebník (Jistebničtí zpěváčci), Stará Ves nad Ondřejnicí (folklórní soubor Ondřejnica). K těmto obcím se připojila i ZUŠ Viléma Petrželky v Ostravě - Hrabůvkách, kde se konají tematické semináře tohoto festivalu. „Poodří“ má již šestileté trvání, získalo pozornost a podporu představitelů obcí i kraje. Jeho součástí jsou nejen přímé koncertní přehlídky, ale i semináře k folklórní a pěvecké tematice a ovšem také široká paleta dalších přidružených akcí, např. výstavy s lašskou tematikou, i akce kulturně společenské, jakou bylo např. založení Návsi Jistebnických zpěváků, odhalení busty F. Lýska v budově školy v Proskovicích, v budově Ostravské univerzity, naposledy ve foyer Besedního domu v Brně v roce 2007, pamětní plakety pro účinkující v Jistebníku v roce 2008.

Součástí festivalu je i obnova některých folklórních tradic, jako např. každoroční „Jízda kole obila“ ve Staré Vsi nad Ondřejnicí a další folklórní pořady, jako je např. „Folklórní večer na zámku“, „Svatby“, „Staroveská podzimní slavnost“ apod. K folklórním vystoupením přijíždějí soubory dětí i dospělých ze zahraničí, např. venezuelský taneční soubor Dansaz Carúpano (2006), Enggar + Association Dance Group z Indonésie, sicilský soubor I Burgisi di Marsala (2008), Zespol Piesni a Tanca „Silesianie“ z Katovic, řecký soubor Agrinio (2009).

V některých ročnících vystoupily i dechové hudby mladých, takže skladba programu je vsutku pestrá. Přitom se ve všech ročnících konají i tradiční koncerty dětských sborů. Několik večerů z festivalu natáčela i Česká televize. Festival dostal již stabilizovanou podobu, v níž se ve třech měsících (duben – červen) koná pestrá přehlídka akcí z domácími účastníky i hosty. Např. v roce 2009 vystoupilo na festivalu 12 pěveckých sborů, 9 folklórních souborů s dětskými i dospělými členy.

Stopu Františka Lýska tu lze spatřovat ve stálém respektu vůči jeho osobnosti, v rozvoji sborové činnosti místních škol, v pořádání seminářů k otázkám sborového pěvectví i hudební tvořivosti ve folklórních souborech, které spontánní účastí na společenských akcích festivalu přispívají k prohloubení vztahu k regionu.

S odstupem 33 let od úmrtí Františka Lýska lze konstatovat, že jeho odkaz zůstal nejen v paměti jeho tehdejších současníků, ale že je připomínán a rozvíjen.

V živé praxi se realizuje Lýskovo přesvědčení, že „zpěv je nejkrásnější mluva“ a že „vše nejlepší začíná ve věku dětském“.

Lýskův nadační fond pečuje o odkaz Františka Lýska nejen v oblasti sborového pěveckví, ale také v aktivitách folklórní interpretace zejména dětské. Se jménem F. Lýska je spjato i nové oživení aktivního hudebního projevu a společenských akcí v rámci festivalu Poodří Františka Lýska¹².

Ačkoliv v posledních třiceti letech vzniklo na hudebních katedrách moravských univerzit několik studentských prací, věnovaných F. Lýskovi, konalo se i několik konferencí k jeho jubileím, z nichž některé inicioval Lýskův nadační fond, přece lze právě zde spatřovat značný potenciál v návaznosti na Lýskovy hudební výzkumy, jež vtělil do řady publikací¹³. V tomto smyslu zůstává jeho odkaz stálou výzvou současníkům.

NEUE SICHT AUF DAS VERMÄCHTNIS VON FRANTIŠEK LÝSEK

Prof. PhDr. František Lýsek, DrSc. (1904 – 1977), ein Pädagoge, Chormeister, Musikkritiker, Folklorist, war in den Jahren 1951–1973 am Lehrstuhl für Musikerziehung der Pädagogischen Fakultät der Universität in Brno tätig. Mit seinen Chören, insbesondere mit den Kleinen Sängern aus Jistebnice (Jistebničtí zpěváčci) (1929–1938) und dem Brüner Kinderchor (Brněnský dětský sbor) (1945–1977) beeinflusste er auf eine entscheidende Art und Weise die Entwicklung des tschechischen Kinderchorgesangs.

Er widmete sich der Problematik der Musikerziehung, vor allem beschäftigte er sich mit der Intonation und mit den Fragen der Musikalität. Zu seinen bedeutendsten Publikationen gehören: Die musikalische Aktivität von Jugendlichen. (Hudební aktivita mládeže) Prag 1963, Vokale Intonation. (Vokální intonace) Prag – Bratislava 1967, Cantus choralis infantium. Brno 1968, Vox liberorum – die Kinderstimme, die Erforschung der Merkmale und die Entwicklung. (Vox liberorum – Dětský hlas, výzkum jeho znaků a vývoje) Brno 1976.

Der Stiftungsfond von Lýsek wurde 1994 in Brno gegründet. Seine Tätigkeit besteht im Veranstalten von Chorkonzerten und von sich wiederholenden und aufeinander aufbauenden Lehrgängen und Kursen für Kinder und für die musikalische Öffentlichkeit. Der Fond beteiligt sich auch an der Organisation des alljährlich verliehenen Preises von František Lýsek, der als die höchste Würdigung im Bereich des Kinderchorgesangs in der Tschechischen Republik gilt. Zu den wichtigen Editionsaktivitäten des Fonds gehört auch die erneute Edition von Lýseks Sammlungen mit Bearbeitungen von Volksliedern Vergissmeinnicht – Löwenzahn (Pomněnky – Pampelišky) in der redaktionellen Bearbeitung von Alena Burešová aus dem Jahre 1997. Der Fond engagierte sich ganz besonders im Jahre des hundertsten Geburtsjubiläums von F. Lýsek, wobei das Internationale Festival der Kindergesangschöre mit einem internationalen wissenschaftlichen Symposium herausragte. Im Jahre 2004 erschien auch eine repräsentative Edition von Lýseks Folkloresammlungen František Lýsek: Lieder aus der Lachei, (František Lýsek: Lašské písně) die von Marta Toncrová vorbereitet wurde.

Die Tätigkeit von František Lýsek wird auf eine bemerkenswerte Art und Weise auch mit dem Festival Oderniederung von František Lýsek (Poodří Františka Lýska) in der Mährisch-Schlesien

¹² Např. v roce 2010 se uskutečnil turistický pochod *Stopami Jistebnických zpěváčků* na počest 80. výročí založení sboru Jistebničtí zpěváčci.

¹³ Jde zejména o tituly: Hudební aktivita mládeže. Praha 1963, Vokální intonace, Praha-Bratislava 1967, Cantus choralis infantium, Brno 1968, Vox liberorum – Dětský hlas, výzkum jeho znaků a vývoje. Brno 1976.

schen Region in Erinnerung gehalten. In den drei Frühlingsmonaten vereinigen sich im Rahmen dieses Festivals die mit dem Leben und der Tätigkeit von F. Lýsek verbundenen Gemeinden. Neben den traditionellen Chorkonzerten präsentieren sich auch inländische sowie ausländische Folkloreensembles und es werden einige traditionelle Feierlichkeiten veranstaltet. Zu den ergänzenden fächerübergreifenden Aktivitäten gehören auch Ausstellungen und verschiedene gesellschaftliche Veranstaltungen (zum Beispiel die Aufstellung von Büsten von F. Lýsek, die Gründung des Dorfplatzes von kleinen Sängern aus Jistebnice mit einer geplanten Statuengruppe, usw.).

Allen Veranstaltungen ist das Interesse für eine aktive musikalische Darstellung sowie die Entwicklung der Gesangstätigkeit von Kindern und Jugendlichen gemeinsam.

